

УДК [378.091.33:811]:004

Купар М.С.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті розглядаються питання розвитку інноваційних методів навчання іноземним мовам, зокрема англійській, у вищій школі в контексті гуманістичної спрямованості навчального процесу. Подается опис та характеристика інноваційних педагогічних технологій у процесі викладання англійської мови у вищій школі. Велика увага приділяється використанню сучасних інформаційних технологій у викладанні іноземних мов. Мова йде про взаємодію «викладач – студент» з огляду використання новітніх інформаційних технологій. Зроблена спроба підтвердження динамічного та незворотного процесу використання сучасних інноваційних методів в освітньому процесі та зростання їхньої ефективності.

Ключові слова: інновація, метод, сучасні інформаційні технології, гуманістична спрямованість, інтерактивне навчання.

Kupar M.S.

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

INNOVATIVE METHODS AND MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING OF THE ENGLISH LANGUAGE IN THE HIGHER SCHOOL IN THE HUMAN TENDENCY CONTEXT OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Summary. The article reveals some issues about the development of innovative methods of studying foreign languages, especially English, in the higher school in the humane tendency context of the educational process. It gives a description and a characteristics of innovative pedagogical technologies in the English teaching process in the higher school. Great attention is paid to using of modern information technologies in teaching foreign languages. It is about the interaction “teacher-student” in due of using new information technologies. The attempt of corroboration of the dynamic and irreversible process of using modern innovative methods in educational process and the increasing of their effectiveness is made.

Keywords: innovative, method, modern information technologies, humane tendency, interactive studying.

Постановка проблеми. Важливою складовою демократичного суспільства, яке розбудовується в Україні, є орієнтація на гуманістичні цінності світової культури. Громадськість, політики, науковці та освітяни дедалі глибше усвідомлюють потребу у побудові єдиної Європи, зокрема, і наукового й освітянського простору без кордонів. Особлива увага приділяється вищій освіті, університетам, їх інтелектуальному потенціалу, який постійно зміцнюється і використовується в загальноєвропейському інтеграційному процесі, для поширення необхідних знань з метою усвідомлення спільних цінностей [1, с. 5].

Держава потребує висококваліфікованих фахівців зі знанням іноземної мови, професіоналів, здатних абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації й запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві і формуванні нового ставлення до України в Європі і світі.

Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні орієнтують нинішніх та майбутніх вчителів та викладачів на відмову від авторитарного стилю навчання на користь гуманістичного підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку творчих засад особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування.

Основним засобом людського спілкування є мова, а в багатомовному просторі – декілька мов. Ось чому вивчення іноземних мов набуває особливого статусу в нашій країні.

Сучасний стан міжнародних зв'язків України у різноманітних сферах життєдіяльності, вихід її у європейський та світовий простір, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії потребують певних трансформацій і у сфері освіти як важливого державного інституту, у тому числі й у галузі навчання іноземних мов. Сьогодні, як ніколи раніше, статус іноземної мови має тенденцію до постійного зростання. Серед світової

спільноти вона все ширше набуває ролі засобу міжкультурного спілкування. Усе це зумовлює визначення основних стратегічних напрямків удосконалення цілей, змісту, методів, прийомів і засобів навчання іноземної мови. Офіційно долучившись до Болонського процесу 19 травня 2005 року, Україна продовжує модернізувати освітню діяльність, при цьому питання організації навчального процесу, його інформатизації, використання в ньому сучасних інформаційних технологій займають одне з чільних місць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній методиці накопичений чималий досвід у викладанні іноземних мов. Проблема впровадження нових, більш ефективних методів навчання, які активізують навчальний процес та сприяють якісним результатам, а відтак, і засобів навчання, які уможливають успішність цього процесу й забезпечують його ефективність, постійно знаходиться в епіцентрі уваги науковців (Полат Є.С., Зімня І.А., Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Крюкова О.П.). Ці методи мають підвищити рівень якості навчання, сприяти формуванню активної концепції навчання студента. Крім того, послуговуючись інформацією, викладеною в роботах багатьох авторів, можна стверджувати, що чітко простежується їх зорієнтованість на необхідність інформатизації навчального процесу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений нами аналіз наукових джерел і публікацій указує на те, що незважаючи на наявність численних робіт, присвячених використанню ТЗН, а надто сучасних інформаційних технологій у навчанні іноземних мов та інноваційних методів, визначенню їх ефективності, остання крапка у вирішенні цієї проблеми ще не поставлена.

Мета статті. Метою дослідження є підтвердження наявності динамічного незворотного процесу використання інноваційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі під час вивчення іноземних мов, ефективності їх застосування, впливу на зміну змісту та умов праці викладача.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, основними напрямками оновлення змісту освіти є особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики [2, с. 8].

Формується характерна тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчального процесу, його наближення до реального процесу спілкування. Отже, методичним змістом сучасного розвитку іноземної мови має бути комунікативність.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають комунікативної компетенції. Для досягнення комунікативної компетенції – комунікативних вмінь, сформованих на основі мовних знань, навичок і вмінь – викладач іноземної мови використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Інноваційні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості,

на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є рух від цілого до окремого, орієнтація занять на учня (learner-centred lessons), цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук. Існують різні варіанти цього напрямку в сучасній методиці, які мають різні назви – “Whole Language Coacher Approach”, “Cognitive Approach”, “Content-Based ESL Program”, “Cognitive Academic Language Approach”, “Cooperative Learning”, “Interactive training” [3, с. 15–18].

Інтерактивний метод надає можливість вирішити комунікативно-пізнавальні задачі засобом іншомовного спілкування. Категорію «інтерактивне навчання» можна визначити як: а) взаємодію вчителя і учня в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань. Інтерактивна діяльність включає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованих на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного із учасників навчального процесу.

В системі інтерактивного навчання виділяють такі основні принципи методики співробітництва:

- 1) позитивна взаємозалежність – група досягає успіху за умови гарного виконання завдань кожним студентом;
- 2) індивідуальна відповідальність – працюючи в групі, кожен студент виконує своє завдання, відмінне від інших;
- 3) однакова участь – кожному студенту надається однаковий за обсягом час для ведення бесіди або завершення завдання;
- 4) одночасна взаємодія – коли всі студенти залучені до роботи [5, с. 10–15].

В процесі спілкування студенти навчаються:

- вирішувати складні задачі на основі аналізу обставин і відповідної інформації;
- висловлювати альтернативні думки;
- приймати виважені рішення;
- спілкування з різними людьми;
- приймати участь у дискусіях.

Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в учбовий процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. У практиці виявили досить високу ефективність такі форми роботи як індивідуальна, парна, групова і робота в команді.

Найбільш відомі форми парної і групової роботи:

- внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles);
- мозковий шторм (brain storm);
- читання зигзагом (jigsaw reading);
- обмін думками (think-pair-share);
- парні інтерв'ю (pair-interviews) та інші [6, с. 25–30].

Наприклад, читання зигзагом означає такий вид діяльності, що включає поділ тексту на частини або використання різних текстів за тією ж тематикою. Уривки тексту роздають студентам для читання з подальшим обговоренням з метою

виявлення змісту всього тексту або висловлювання різних точок зору щодо прочитаного.

Слід зазначити, що всі вище згадані форми інтерактивного навчання ефективні в тому випадку, якщо поставлена проблема попередньо обговорювалася на заняттях і студенти мають певний досвід і думки, набуті раніше в процесі навчання.

Викладач також має враховувати той факт, що теми для обговорення не повинні мати обмежений характер. Однією з особливостей інтерактивних форм навчання є те, що вони мотивують студента не лише висловлювати власну точку зору, але й змінювати її під аргументованим впливом партнерів у процесі спілкування.

Серед визначених переваг інтерактивного навчання слід виділити такі:

- 1) встановлення дружньої атмосфери і взаємозв'язків між учасниками спілкування;
- 2) студенти мають можливість бути більш незалежними і впевненими в собі;
- 3) викладач заохочує студентів до співпраці, підбадьорює їх, вони не бояться робити помилки;
- 4) студенти отримують можливість подолати страх перед мовним бар'єром;
- 5) викладач не домінує;
- 6) кожен студент злучений до роботи, має певне завдання;
- 7) слабкі студенти можуть отримати допомогу від більш сильних;
- 8) студенти можуть використовувати свої знання і досвід, набутий раніше.

Таким чином, новітні методи навчання іноземних мов сприяють одноразовому вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвивати вміння і навички спілкування, встановлювати емоційний контакт із студентами, навчити їх працювати в команді, зважати на думки і висловлювання інших.

Як показує попередній досвід, використання зазначених методів навчання знімає нервову напругу студентів, змінює форми діяльності, привертає увагу до основних питань уроку.

Отже, вивчення і застосування на практиці інноваційних методологічних підходів надають можливість викладачам іноземної мови впровадити та удосконалити нові методи роботи, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань учнів.

Одним з найбільш перспективних і популярних педагогічних інформаційних технологій є мультимедійні технології. Сьогодні неможливо уявити без них сучасне навчання. Вони дозволяють створювати цілі колекції зображень, текстів і даних, які супроводжуються звуком, відео, анімацією та іншими візуальними ефектами: включають в себе інтерактивний інтерфейс та інші механізми керування. Відповідно, мультимедійна інформація – це не лише традиційні статичні елементи: текст, графіка, а й динамічні: відео-, аудіо-, та анімаційні послідовності. Зображувальний ряд, включаючи образне мислення, допомагає тому, хто навчається цілісно сприймати запропонований матеріал. З'являється можливість співставляти теоретичний і демонстраційний матеріали. Тестові завдання вже не обмежуються словесним формулюванням, проте можуть являти собою цілий відеосюжет [4, с. 4–5].

Використання комп'ютерних технологій навчання іноземної мови значною мірою змінило підходи до розробки навчальних матеріалів з цієї дисципліни. На відміну від традиційного, інтерактивне навчання на основі мультимедійних програм уможливило більш повну реалізацію цілого комплексу методичних, дидактичних, педагогічних і психологічних принципів, перетворюючи процес пізнання на більш цікавий і творчий. Скажімо, можливість враховувати рівні мовленнєвої підготовки студентів і розробляти різні за рівнем складності завдання в межах однієї програми можуть бути основою для реалізації принципу індивідуалізації та диференційованого підходу в навчанні. При цьому забезпечується дотримання принципу посиленої складності і доступності завдань, а також враховується темп роботи кожного студента.

Використання СІТ в навчанні іноземної мови передбачає активну позицію студента у процесі засвоєння знань. Новий вид пізнавальної діяльності повністю виключає пасивне сприйняття інформації. Вона здійснюється на основі напруженої розумової діяльності, яка вимагає зосередженості і максимальної уваги, результатом якої є відкриття нових знань. Слід також зазначити, що креативний характер навчально-пізнавальної діяльності значно сприяє розвитку пізнавальної самостійності студентів, формуванню вміння самостійно поповнювати знання, здійснювати пошук і орієнтуватися в потоці інформації.

Принагідним також буде зазначити, що візуалізація навчального матеріалу, тобто створення навчального середовища з наочним представленням інформації, використанням кольору та звуку, діючи на емоційні і понятійні сфери, сприяє більш глибокому засвоєнню мовленнєвого матеріалу.

Мультимедійні програми одночасно стимулюють у студента відразу кілька каналів сприйняття, краще підтримують його увагу, сприяють зниженню втомлюваності й забезпечують необхідну релаксацію. В свою чергу, поєднання зорового образу, тексту і звукового ряду надають більш можливість для комплексного розвитку навичок мовленнєвої діяльності студента іноземною мовою. Цей процес набуває інтерактивного характеру, завдяки можливості двостороннього зв'язку, діалогу з комп'ютером, коли студент та комп'ютер можуть ставити один одному запитання, отримувати на них відповіді, коли комп'ютер може надавати підказки з метою корекції і до нього можна звернутися за допомогою.

Провідними мотивами учіння англійської мови як фахової дисципліни студентами вищого навчального закладу є мотиви професійного досягнення, комунікативні, пізнавальні та мотиви зовнішні. Засобом їх формування слугує методика викладання та зміст англійської мови як навчального предмета.

Специфічними спонуканими мотивами вивчення англійської мови є комунікативні мотиви. Найважливішою умовою їх формування та розвитку є надання комунікативного характеру всьому курсу викладання англійської мови у вищій школі.

Новаторський статус учителя іноземної мови в системі нормативно-розвиваючого навчання, а саме основного регулятора процесу викладання, надає йому свободу дій в методико-дидактичній діяльності та у всіх його ініціативах. Навколо осо-

бистості студента зосереджуються всі дидактичні ініціативи. Демократизація двобічних відносин «учень-учитель» має на меті не тільки свободу рішень з боку учня, а й відповідальність з боку вчителя в процесі перевірки набутих учнем знань. Вчитель повинен створити студентам мотиваційне середовище, адекватне для вивчення іноземних мов.

Висновки і пропозиції. Відтак, опрацьовані нами джерела дозволяють зробити висновок про те, що процес використання сучасних інформаційних технологій в освіті є процесом незворотним і таким, що сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню умінь та навичок студентів взагалі й зокрема під час вивчення іноземних мов, а також забезпечує розвиток у них самостійності і творчого

підходу до вирішення поставлених перед ними завдань. Ефективність комунікативно спрямованого навчання іноземних мов у вищій школі залежатиме від бажання і здатності вчителя і викладачів скористатися досвідом вітчизняних й іноземних учених і практиків щодо гуманістичного підходу у навчанні, розуміння необхідності відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Методи навчання іноземних мов, які ґрунтуються на гуманістичному підході, допомагають розкрити творчий потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу, формуванню майбутніх свідомих патріотів своєї країни, толерантних громадян світу. А це забезпечує входження України до європейського освітянського простору.

Список літератури :

1. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2014. С. 5.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. Педагогічна преса, 2013. С. 18–22.
3. Azar Betty Schampfer. *Basic English Grammar*. Longman, 1999. 185 p.
4. Blair R.W. *Innovative Approaches to Language Teaching*. New York : Newburg House, 1999. 168 p.
5. Celce Hurcia. H. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Heinle L. Heinle Publishers. Boston : Massachusetts, 1991. 136 p.
6. Stern H.H. *Fundamental Concepts of Language, Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1983. 156 p.